

**UNIVERSITY
OF TURKU**

This is a self-archived – parallel-published version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details. When using please cite the original.

AUTHOR Altti Kuusamo

TITLE Teemu Saukkonen - maallista iloa ja pyhää kauhua

YEAR 2024

VERSION Final draft

CITATION Kuusamo, A. (2024). Teemu Saukkonen - maallista iloa ja pyhää kauhua. In Saukkonen, T. (toim.) *Teemu Saukkonen : Works 2004-2024*. Parus Verus kustannus, pp. 7-31.

Altti Kuusamo

Teemu Saukkonen - maallista iloa ja pyhää kauhua

Ensin olivat kieli, huulet, kana, pistooli – ja sanat HEH HEH. Kaikki muu kehkeytyi niiden ympärille. Näistä symboleista saivat alkunsa valtavat maalaukset Helsingin Forum Boxin näyttelyä varten vuonna 2005. Teoksissa keskussymbolien ympärillä viuhuvat sanat SHH SHH, PUM PUM, LIPS, KISS ja etenkin punaiset HEH HEH HEH, jotka tekijän mielestä kuulostavat helikopterin pyörivien lapojen ääniltä.

Forum Boxin maalaukset antavat reippaan kuvan Teemu Saukkosen (1954) moninaisuudesta – myös poikkeuksellisella koollaan. Saukkonen on luonut vuosien varrella suuren ja yllättäviäkin aihe- ja teema-alueita valloittavan tuotannon, jossa heterogeenisuus ei ole erhe. Moninaisuudelle antoi säestystä myös italialaisen transavanguardian virittämä figuratiivisuus ja yllättävät aihealueet. Saukkonen ei todellakaan ole alistunut aiemmassa suomalaisessa modernismissä näkyvissä olleen hyveen vietäväksi. Silloin yhtenäinen ja toistuvia teemoja ylläpitävä taiteellinen tuotanto oli tositaiteilijan rehellisyyden tunnusmerkki. Onneksi olemme jo kaukana tuosta ajasta. Taiteessa totuuden ja rehellisyyden väliin jää esteettistä tilaa moninaisille taiteellisille totuuksille.

Teemu Saukkonen 2000-luvulla? Semiabstraktisen ja käsitekuvioita ja pintaa korostavan 1990-luvun jälkeen Saukkosen maalauksen maastoon ilmestyvät uudelleen figuurit, eläimet, maisemat, suomalaisuuden teemat ja kuvan kokonaisuutta vauhdittavat pienet kuvalliset kuin myös luurankojen iloinen kolina, kauttaaltaan ”kolmiulotteisesta” todellisuudesta maalauksen materiaalisuuden mahdollisuuksia unohtamatta.

Saukkonen on monipuolinen ja polveileva taiteilija ja on vapaasti myös lainannut vieraiden kulttuurien aiheita, Aasiaa myöten. Prinsiippi näyttää olevan: anna eri traditioiden valua sisään, siitä saa uutta virtaa! Genrien ja kategorioiden on taivuttava ja mukauduttava Saukkosen tuotannon muutosten tahdissa. Sopiva leikki vanhoillakin genreillä ja niiden muuntelu tuottaa kuviin uusien totuuksien tuntua ja vaihtelevaa vakuuttamista. Saukkosen teoksissa on aito intertekstuaalinen aromi, useita eri merkityksen kategorioita avataan vaiheittain ja myös samassa teoksessa. Ylevä ja alhainen kohtaavat lähietäisyydellä.

Saukkonen ei alistu yhden tyylin vietäväksi vaan tyyliä alistuvat hänen käyttöönsä. Vaihtaessaan tekotapoja ja tyyliä hän on voinut myös palata aiempaan. Hän ei myöskään tarvitse auktoriteettia muutoksen varmistamiseksi. Ei yhden taiteen

puolustusta. Taide ei myöskään paljasta totuutta yksikössä. Totuudet mukautuvat taiteeseen. Niitä voi jättää taakse ja siirtyä uuteen vaiheeseen. Tyyli on elämänvarmuuden koettelu. Kun Oscar Wilde totesi: taiteessa totuus on ”viimeiseen saakka tyylikysymys”, hän myös tarkoitti, että kysymys tyylistä on väistämättä muuttuva tosiasia. Totuuden siemen kuitenkin elää tyylin vaihdoksen aiheuttamissa yllätyksissä.

Postmodernit käsitykset taiteesta imponoivat vapautta käyttää historiallisia aiheita osana teosta. Kysymys ei ollut niinkään konservatiivisuudesta vaan siitä, että ymmärrettiin, ettei taiteellinen ilmaisu kehity lineaarisesti vaan muuttuu ja että kaikki historian kaudet ovat vapaasti käytettävissä, yhtä lailla kuin varhainen, isoisänisän aikainen modernismi. Etäisyys avantgarden varhaisvaiheista antaa mahdollisuuden kurkottaa avantgarden yli. Kysymys on myös tradition ymmärtämisestä uudella tavalla. Historia on tässä ja nyt, ja se on jotain jaettua ja uudelleen arvioitua. Niinpä Saukkosen maalauksissa esiintyy viittauksia Caravaggion, Goyan, Edelfeltin ja monen muun taiteilijan maalauksiin kuin myös Biedermeier-aikaa kuvaaviin ”banaaleihin” teoksiin ja aiheisiin.

Teemu Saukkonen aloittaa maalaustensa teon monesti lattialla, etenkin silloin, kun teos on iso ja kun kuvaan tulee useita värikerroksia. Viimeistely tapahtuu pystyssä olevan kankaan parissa. Sommittelun tasapainottamiseen ei Saukkosen mukaan välttämättä tarvitse kuvioita vaan jo ”pelkkä kiilto ja materiaalin tuntu tasapainottavat kokonaisuutta”, kuten suuressa maalauksessa *Ankaran taivaan alla* vuodelta 2019. Sommitelmassa on myös oltava jännitteitä ja kontrasteja. Jo pelkästään värin paksuus tai ohuus ovat osa muodonantoa. Saukkonen viittaakin mielellään ”pinnan ilmeiden” keskeisyyteen maalauksessa. Ensiarvoista on etenkin kontrastien synnyttäminen maalaukseen. Myös sattumat auttavat. Ne ovat haaste, kun väriä levitetään kerros kerrokselta. Sattumat mukautetaan ja syntyy uusia kontrastisia kokonaisuuksia. Eri aihepiireihin liittyvä sommittelu korvaa etukäteisen ajatuksen kauneudesta. Modernismin suuri saavutus oli se, että uusklassismissa siinneet valmiit käsitykset kauneudesta korvattiin käsityksillä muodosta ja formaalisista suhteista. Se vapautti. Kauneuden lähtöruutu muuttuikin sitä muuttavan intressin mukaan. Valmis käsitys kauneudesta ei sovi yllätysten estetiikkaan.

Master's Choices

Teemu Saukkonen on kiertänyt Euroopan lisäksi laajasti Aasian maita, jo 1990-luvulla. Japani ja Intia, Vietnam, Kiina, myös Kuuba ja sittemmin etenkin Indonesia ja Bali ovat käyneet tutuiksi. Näin ollen myös itäisiä vaikutelmia on tarttunut kankaalle. Korkea pystytyö *Vertical Vocation* vuodelta 2005 (170 x 130 cm) avaa maiseman Aasiaan – ja sitten sulkee sen yllättävällä tavalla. Monikerroksinen pagodi

on maalattu pursutetusta akryylistä, niin että ääriiviivat ovat punotun langan näköisiä. Pagodin alakerrassa odottaa merkityksen äkkikäännös: kanavakirjontatyön kautta avautuukin näkymä suomalaiseen tupaan, jossa istuu tyttö kansallispuvussa allaan räsymatto. Alakerta muodostaa banaalin kansallisen näkymän ja laukaisee rajat ylittävän ironian. Pagodin ensimmäisen kerroksen kirjontatyö on merkki uudesta vaiheesta. Saukkonen oli alkanut kerätä kirpputoreilta kirjontatöitä suurista ja pienistä suomalaisista aiheista aina rokokoomaisiin kuvaelmiin ja Mona Lisaan saakka. Vaikutteet menevät ironisessa mielessä ristiin: silloin kun saattaa odottaa eksoottisen teeman huipentumaa, kohtaakin suomalaisen kansanomaisen *ready maden*. Kirjontatyöstä maalauksessa tuleekin eräänlainen *already made* -elementti, kangas kankaassa, sillä erolla, että kanavatyön kangas on karheatekstuurista. Saukkonen toteaa: ”Kanavatyöt veivät minua takaisin figuratiivisuuden suuntaan.”

Tähtäimessä on ollut myös Hokusain taide. *Trained Monkey (after Hokusai)* vuodelta 2007 on ihmistä huomattavasti kookkaampi maalaus (242 x 200 cm). Siinä Hokusain kuvaama apina muuttuu jättiläiseksi samalla kun vuodenaika vaihtuu kesästä talviseksi. Kuusen oksilla on lunta ja apinan karvaiset jalat ovat valkoiset. Apinan asu puolestaan mukailee Hokusain esittämää vaatetta. Eläimen ilme on ilkkurisempi kuin Hokusailta. Aiheen tausta on käsitelty ohuesti, kun taas itse hahmossa on paksu värikerros. Myös maalauksessa *Standing Courtesan (after Hokusai, 2007)* on kiintoisia eroja alkuperäiseen nähden, tympeän hämmästyntä ilmettä myöten. Keskeistä on valtava kokoero: näemme viimein ”Hokusain” erittäin läheltä.

Moment of Truth, Totuuden hetki (2004, sekatekniikka kankaalle) johdattelee valkoisen kankaan ääreen. Maalauksen keskelle on kiinnitetty pieni puolialaston aasialainen miesveistos. Tämän yläpuolella on valkoinen verkkomainen tiheikkö, josta maali on osittain vuotanut alas. Maalauksen sisäiset kehykset on vedetty pääväreillä. Totuus on arvoitus ja elää vain hetkessä – ennen uuden totuuden tuloa. Elämmekin päivästä päivään totuutta ja *Merkitystä odotellessa (Waiting for Meaning, 2010)*. Totuudet jakautuvat ja merkitykset muuttuvat. Elämisen lähtöruutukaan ei ole tyhjä ja valkoinen vaan jo sinänsä merkityksen täyteinen. Ylipäänsä rauhallinen merkitysten pohtiminen Saukkosen maalausten edessä palkitaan.

My Life vuodelta 2007 (202 x 202 cm) on eräs Saukkosen 2000-luvun alun avaintöitä. Maalaus on muokattu perhealbumin kuvasta. Pojalla on päällään viitta, lännenhattu ja yöpuku. Hänellä on elämä pelissä ja vasta alussaan. Hän on joutunut nurkkaan turvanaan vain vessapaperirulla. Kädessä on muovimiekka. Ei, pikemminkin öljyväri/akryylimiekka. Muistakaa että tämä on sittenkin maalaus! Mutta silti katsotte kuvaa *face to face!*

Suurikokoinen *Her Master's Choice* (2008–2009, 195 x 170 cm) sisältää kaksi eri merkitystasoa. Maalausta hallitsevat pintavaikutelmat, mutta siinä on myös

yllätyksellistä tilallista syvyyttä ja historiallista ilmavuutta. Kuvatila on erikoinen moderni muunnelma *cabinet d'amateurin*, taiteen rakastajan taidekokoelmaa kuvaavasta genrestä ja kuitenkin eräänlaisena kaksoiskabinettina. Nimittäin vasemmassa alakulmassa on kanavakirjontatyö, jossa hollantilainen sisätilä näyttäytyy ilmavasti romantiikan ja Biedermeierin ajan sävyissä; tunnelmaa piristää nainen ikkunassa -teema (Vermeer, C. D. Friedrich, G. Kersting). Ristipistotyö avautuu maisemaan ja toimii stimuloivana alaviitteenä valtavalle abstraktin taiteen galleriatilalle: näemme siveltimenvetoja ja pintavaikutelmaa korostavan näyttelyseinän, jossa on abstrakteja mustavalkoisia teoksia. Leikki mittasuhteilla on järjestyttävä: herkänimelässä ja melkeinpä mikroskooppisessa Biedermeier-näkymässä oleva vermeertyyppinen kuva laivasta avomerellä rinnastuu tilallisesti suureen määrään mustia maalauksia punaviolettilla pohjalla. Mittasuhteiden ero rävähtää auki ja vastakohta onkin äärimmäinen: pienestä tulee suurta. Kabinetin illusorinen alaluukku aukeaa maisemaan ja antaa suhteuttavan pakopisteen. Rakenteeltaan samanlainen, vain eri sävyin toteutettu maalaus on nimeltään *Her Choice* (2008), jossa kulmasta pilkistää kanavakopio Edelfeltin *Kuningatar Blanka*-maalauksesta. Saukkonen leikittelee kummankin maalauksen nimissä *Choice*-sanalla.

Vuosina 2008–2010 Saukkonen maalasi joukon tummapohjaisia näkymiä sodasta ja sotilaista. Niiden taustalla hämmöttää ilmeinen innoitus Francisco de Goyan viimeisen kauden ns. mustista maalauksista, jotka Goya maalasi eristäytyneenä ja melkeinpä kuurona Madridin ulkopuolella talossaan Quinta del Sordo. *No Man's Land* -sarjan kaksi maalausta ovat kookkaita vaakatoita (2010, 160 x 280 cm). Kuvan illusorisella etualalla makaa sotilaan ruumis, jonka pää on tunnistamaton ja veressä, taustalla etenee rivi sotilaita. Sota on raakaa ja anonyymiä. Maasto koostuu tummista ja paksuista siveltimenvedoista, joihin sekoittuu punaista. Pehmeät siveltimenvedot kuvaavat kontrastinomaisesti sodan vääjäämätöntä ja kasvotonta karkeutta ja nimetöntä kauhua. Myöhemmin (2019) sotilaat nousevat luonnollisen kokoisina pystyyn kolmen maalauksen sarjassa *Ingognito*.

Saukkonen, maisema ja suomalaisuus

Saukkosen maalausarsenaaliin ei ennen 2000-luvun ensimmäistä vuosikymmentä juuri ole kuulunut maisemamaalaus. Vuoden 2007 paikkeilla hän yllättää katsojan erilaisilla maisemavirityksillään. Maisemakuvat voidaan karkeasti jakaa neljään ryhmään: räiskyvät lähimaisemat vuoden 2007 tuntumassa, sen jälkeen seuraa laaja sarja *Vegetarians of Love* -maalauksia (vaihtelevasti noin vuodesta 2009 lähtien), joihin on upotettu rokokoo-tyyppisiä lemmenpareja, kanavatöitä, jotka kuvaavat kainoa *lesson d'amouria*, rakkauden oppituntia; kolmas ryhmä ovat myyttiset

rinnemaisemat (noin vuodesta 2016 alkaen) ja lopuksi syntyvät rantakuvat, joissa isokokoiset, tummat alastomat figuurit täyttävät matalaa rantamaisemaa.

Vuoden 2007 ylivireää orgaanisuutta tihkuvat maalaukset kuvaavat roiskeisia isolehtisiä tiheikköjä, joiden siimekseen sulautuu eri kanavatöistä löydettyjä, juuri ja juuri erottuvia lemmenpareja. Näissä maalauksissa puut eivät ole puita vaan enemmänkin isolehtisiä kasveja ja eksoottisia väriroiskahduksia ja maalinuoliaisia.

Vegetarians of Love -maalauksissa maisema muuttuu puistomaisemmaksi, puut oikenevat hieman, mutta säilyttävät silti akryyliväreillä aikaansaadun liukaslehtisyytensä, kuitenkin hieman apollonisempina aiempaan tiheikköön verrattuna. On suorastaan hämmästyttävää, miten erilaisia kustavilais-rokokoomaisia lemmenpareja Saukkonen on eri kirpputoreilta löytänyt, vain sisällyttäöksensä niitä pitkärunkoisten, siluettimaisten ja kuitenkin värikkäiden ja liukkaan isolehtisten puistomaisemiensa siimekseen. Suuri *Vegetarians of Love* -maalaussarja lunastaa hyvin nimensä: romanttiset lemmenparit juuri ja juuri koskettelevat toisiaan, suutelevat toistensa kädelle ja käyttäytyvät kohteliaasti; kohtauksia ympäröi metsikkö, jossa on herkästi kuvattuja korkeita puita sulavine, vaaleavioletteine ja oransseine ja harmaine lehtikielekkeineen ja läikähdyksineen. Sirot lemmenparit muodostavat vegetaarisen, herkän banaalin keskustan pisaramaisen liukaslehtisille puille. Teemat katsoivat toisiaan. Samalla luonto-kulttuuri -vastakohta tiivistyy puiden siimeksessä: ”rakkauden oppitunti” saa maalauksen lihaa ympärilleen. Saukkonen on korostanut, miten ommeltöiden joukossa kirpputoreilla harvoin löysi samaa kohtausta.

Maalaus *Just Visiting* (2015) on suomalainen metsämaisema, jossa eri vuodenaajat esiintyvät samanaikaisesti – ja myös Mona Lisa -kirjontatyö: *ready made* -madonna on jäänyt kahta vuodenaikaa kuvaavan koivun ja tykkylumesta raskaan kuusen väliin. Tumman ruskea ja vaaleanvihreä taivas säestää koivun kahta väriä. Samantyyppiset ainekset ovat läsnä maalauksessa *True Finland* (2015). Ironisen nimen ohella vain keskusaihe muuttuu: *Taistelevat metsot* kisaavat koivun alla. Maiseman elementit asettuvat suomalaisuutta manifestoivan banaalin vision ytimeen.

Syksyllä 2016 Saukkonen kutsuttiin Wihurin stipendiaatiksi Rovaniemen yliopistokeskukseen. Oleskelunsa lopussa hän asetti näytteille suuren määrän maisemamaalauksia Galleria Valoon, Rovaniemen Arktikumiin. Monet näistä maalauksista ovat rinnemaisemia: tumma rinne, jossa on siluettimaisia puita, laskee kuultavan siniseen veteen. Kauempana rinteessä on kirkasvaloinen majakka.

Viettävässä rinteessä vuodenaajat ottavat yhteen: talvinen lumen kuormittama kuusi ja melkein paljas koivu, taustalla majakan valo ja maalauksen alareunassa kesäinen Mona Lisa tai talvinen saamelaismies. Joissakin rinteissä tapaamme jälleen keikistelevän rokokooparin. Suomalainen maisema muuttuu yleismyyttiseksi

näkymäksi: kuulas vesi, ranta, kohoava rinne, majakan valo ja Mona Lisa. Keskeinen efekti on taivaalla esitetyt väriliukumat, jotka pysyvät vertikaalisti samana, mutta horisontaalisesti vaihtuvat, päinvastoin kuin yleensä luontokuvissa.

Isokokoinen *Finland mon amour* vuodelta 2017 (100 x 185 cm) kuvaa kuulasta järvimaisemaa, jonka keskellä on Akseli Gallen-Kallelan *Aino-taru* -triptyykin keskiosan (1891) kirjontatyö. Sinivihreä järvi ympäröi kohtausta. Väriliukumat pysyvät jälleen vertikaalisti samana, mutta liikkuvat horisontaalisti, hieman samalla tavalla kuin revontulissa, vaikka ne eivät niitä suoraan kuvaakaan. Myytinomaisuus syntyy tiettyjen perusnäkökymien kertaavasta muuntelusta.

Suomalaisuus kiinnittyy primitiivisen karhealla tavalla maisemaan myös maalauksessa *Rospuutto* (2011) banaaleja alääniä tavoitellen: joulupukki istuu veneessä jäisessä virrassa; keulassa on pikkuinen Suomen lippu. Vaikutelma on vakava, mutta koominen. Tahallisen alkukantainen ilmaisu ja primitiivinen maisema pitävät yhtä. Banaalissa aiheessa muoto ja sisältö sidotaan yhteen ironisin painoituksin.

Vaikka *Vegetarians of Life*-sarja ja se mitä nimitän rinnemaisemiksi näyttävät itsestään selviltä maisemilta, ne kuitenkin sisältävät syvempää merkitystä sekä maalaustapansa että teoksiin sisältyvien vuodenaikavaihteluiden ja valmiiden metsänkainalokuvien käytön kautta. Myyttiset ainekset hakeutuvat ironisiin vastakohtiinsa: Mona Liisa risukossa.

Voiko maisema olla ironinen? Kun näin on, asia jää katsojan huoleksi; jos niin on, kyllä sen sitten huomaa: ilkamointi suomalaisella vastamäellä. Kun teos irtoaa tekijästään, se on lopulta melko intentiovapaa – ja sillä tavalla katsojan armoilla. Intentio on katsojan silmässä.

Rantakuvat, joita Saukkonen maalasi vuosina 2010–2012 lähettävät yleisluontoisemman ja vakavamman viestin. Maalaukset kuvaavat tummien ihmishahmojen alastonta yhdessäoloa rannalla tummaa vettä ja taivasta vasten (esimerkiksi *Green sand*, 2012). Näissä maalauksissa maisema on muuttunut lähikuviksi rannalta. Nyt kehot ovat maiseman rakennusaine.

Sarja ”Winter on Fire” 1-6, joka on toteutettu vuosina 2022–2023, kuvaa alastonta, ylisuureen kokoon maalattua poikaa, joka heittää pikkuhenrymillermäisesti vetensä kaiken päälle, vieläpä talvisäässä. *Winter on fire 2* -maalauksessa (2022) palauttaa mieliin Saukkosen itsepintaisen teeman: takametsien *Manneken Pis* sammuttamassa leikkilentokoneen tulipaloo. Teeman lähtökohta on suuressa ”ekspressionistisessä” *Kravun kääntöpiirissä* vuodelta 1986. Aihe pulpahtaa esiin myös *Twilight*-maalauksessa (2007): harmaaviolettissa, imuttomassa värimaastossa on pieni pissivä poika taustanaan kiharoiva horisontti. Myöhempi sarja yhdistää palavat lelut ja pojan

alastomuuden kylmään talveen. Kontrastit ovat aiheiden semanttisella merkitystasolla, ei niinkään muodollisella: tuli versus jää, vesi versus tuli ja jäälohkare versus vesi.

Värikästä kalinaa

Luurangot vierailevat yllättävän monessa vuosina 2012–2017 tehdyissä maalauksissa. Ne ovat eräs kuva-aiheiden kiinnostava vakioelementti tuona aikana ja ehkä muulloinkin. Luurangot ovat Saukkosella monivärisiä, ne ovat vapaita iästä ja sukupuolesta ja täsmällisistä tunteista. Silti niille riittää tehtäviä: ne tanssivat, luennoivat, seurustelevat, mittailevat maailmaa. Ne ovat elämisen määrittelemättömiä eksistentiaaleja, touhukkaita eläviä kuolleita. Luurankojen tempaukset oli nähtävissä Saukkosen 60-vuotisjuhlanäyttelyssä ”Maallisia iloja” (26.4. – 8. 6. 2014).

Practice-maalauksessa (2014) monivärinen ja siten täysissä voimissaan oleva luuranko tuntuu liikkuvan määrätietoisesti ja etsivän toista luurankoja, ihmistä – ja ohittaa eräänlaisen valkoisen lumihimmelin. *Live and die* (2014) kuvaa ihmisen nopeaa vaellusta elämän kankaalla siittiöstä sikiön kautta pääkalloksi. Tausta on sivelty täyteen monikerroksista väriä. *Illuminismo* (2015) taas kuvaa sitä, miten Kuolemalla on aikaa paneutua tutkimaan valkoista elämän ja tiedon kehrää keskellä hänen korjaamansa sanoa.

Myöhemmin maallisia iloja vaimentaa tummemmat traagiset viitteet. Kuitenkaan ilakoinnista ei vielä kukaan halua luopua. Saukkonen tarttuu aiheeseen, joka on kiehtonut ja haastanut häntä jo kauan: Caravaggio ja hänen valohämynsä (*chiaroscuro*), se miten valo (*chiaro*) kohoo tummasta hämystä (*scuro*). Caravaggion maalaukset nousivat arvoonsa jälkimodernina aikana. Kaikki Caravaggion jälkeiset aikakaudet eivät häntä tarvinneet: mestari oli unohdettu pari vuosisataa, 1700–1800 - luvuilla ja vasta 1950-luvun lopussa hänen arvonsa alkoi nousta, ensin tutkijoiden silmissä. Caravaggion merkitysjännitteitä täynnä olevat maalaukset olivat aikanaan kumouksellisia tummaa supermimeettistä lihan taistelua kuvaavina mitteloinä. Saukkosen intressissä on jälleen laina, nyt isompana ”alaviitteenä”, ja sen kommentointi. Tämä työ jätetään jälleen luurangoille Saukkosen 14 monotypian sarjassa (40 x 50 cm) ”*Chiaroscuro*”.

Eräänlainen kevytluuranko muodostaa vastapainon ja puolihilpeän kommentin Caravaggion teoksille. Se ottaa etäisyyttä ja tuntuu ilkamoivan ja olevan siten piittaamatta Caravaggion naturalistisista lähisyövereistä. Heleät taustavärit vaihtuvat liukuen chiarosta scuroon horisontaalisesti kuin myös vertikaalisti. Kontrastit piirtyvät selvästi esiin pääkuvan ja *chiaroscuron* mestarin pienemmän kuvan välillä.

Maalauksessa, johon sisältyy kuva Caravaggion Pyhästä Hieronymoksesta (1607–1608), pääkallo lekottelee vaaleanruskealla pohjalla, joka tummenee voimakkaasti taustaa kohden. Luuranko kylpee valossa ja osoittelee langasta roikkuvia osterin kuoria. Saukkonen tähtää hyvin vastakohtaan. Kun P. Hieronymoksen naulasta roikkuva kardinaalinhattu on jätetty sivukuvasta pois, sen korvaavat roikkuvat osterin kuoret. Toisessa kuvassa sinistä taustaa vasten kuvattu luuranko päättää hitaasti hiipiä toiseen suuntaan, kun Johannes Kastajan päätä tarjotaan Salomelle (1609) – ellei elettä tulkitse koomiseksi *dance macabreksi*. Caravaggion maalaukset ovat eräänlaisia ponnekuvia luurankojen toiminnalle. Saukkonen vastine *chiaroscurolle* on väriliukumien toteutetut valoisuuden vaihtelut.

Lumipallomainen valkoinen lyhty, joka säestää luurangon toimia, on toistuva ”myyttinen elementti”. Se on luurangon vastapari, vaikka luurankohahmojen ei tarvitse niitä aina edes huomioida. Luuranko-motiivi jatkuu myös pystymaalauksessa *Ecce Homo* -maalauksessa (2015), jossa luuranko joutuu viimein ristille.

Lihan jälkielämä

Matkat Kaakkois-Aasian ja siellä etenkin Balille ovat käyneet tutuiksi yli kymmenen vuoden ajan. Balilla työskentely vuonna 2013 tuotti kiinnostavan sarjan maalauksia, joista vain osa oli työstetty Suomessa. Sarja ei ole ollut kertaakaan esillä sitten itse Balilla pidetyn näyttelyn ”The Magic of Earthly Delights”, Museum Seni Batuanissa (2013–2014) jälkeen. Tähän 26 maalauksen sarjaan Saukkonen suunnitteli dekoratiiviset kehykset, jonka paikallinen puuseppä toteutti. Balilla pidetyn näyttelyn maalaukset ovat olleet piilossa yleisöltä ja jopa ystäviltä melkein kymmenen vuotta, vain odottaakseen nyt toista tulemistaan. Saukkonen tarjoaakin 70-vuotis juhlanäyttelyssään katsojille yllätyksen. Maalaussarjan nimi tuo mieleen Hieronymos Boschin kuuluisan triptyykin keskiosan, jossa eletään kuin viimeistä päivää, kevyesti hullutellen.

Balilla tehtyjen maalausten taustat on viritetty heleän raikkaaseen väriskaalaan. Kaikissa maalauksissa seikkailee luuranko, jonka asennetta voisi kuvata optimistiseksi. Luurangon luissa virtaa iloinen värin veri. Luuranko kohtaa eksoottisia eläimiä salamanterista ja kirahvista kilpikonnaan. Usein näiden evoluution aiempaa kehitystä edustavien olioiden ja luurangon välissä on valkoista tihkuva ei-niin-määrätty-roiske, joka näyttää hataralta ja labyrinttimaiselta kaaviolta. Luurangon seuralaisina on myös joukko eri asentoihin sijoitettuja pukumiehiä, jotka edustavat kulttuurimme evoluution ”huippua”. Eläimet puolestaan ovat iloisen toiseuden kuvia, meidän kulttuurimme *vanitas*-luurangon suhteuttajia. Balin eloisa ja voimakas väriskaala on jättänyt vapauttavan värimerkin hahmojen taustalle. Saukkosen suunnittelemissa kehyksissä on kaarevia linjoja ja kultausta, jotka paikallinen

puuseppä totutti ta-arkkojen ohjeisen mukaan. Balilla tehtyjen maalausten kokonaisuus muodostaakin hilpeän melankolian leikin, jota kullattujen kehysten kiemurat säestävät. Luurangossa on lihatonta keveyttä: luurangot edustavat eräänlaista lihasta vapautunutta olemisen ilmavaa leijailua.

Balin kokemuksista ovat syntyneet myös ne maalaukset, joita Saukkonen on tehnyt jo muutaman vuoden ajan ja jotka olivat esillä Helsingin Forum Boxin *Moments of Life* -näyttelyssä syyskuussa 2023. Valtavat paahdettujen, nyljettyjen, savustettujen ja uppopaistettujen eläinten kuvat väläyttävät eteen kulttuurimme toiseuden.

Aasialaiseen ruokakulttuuriin kuuluvat tavanomaiset nyljetty ja paistetut eläimet näyttäytyvät eurooppalaisille silmillemme subliimissa, pelonsekaisessa valossa: savustetut ja paahdetut eläimet herättävät kauhunsekaisia tunteja, joita kuitenkin lauhduttaa – ja sublimoi – Saukkosen mehevä värien käsittely. Sileäksi maalatuista taustoista kohoava paahdettujen eläinten ruumiiden kuiva liha kuvataan paksuin ja herkullisin siveltimenvedoin. Silmät kuopalla ne syttyvät uuteen eloon lihallsissa väreissä. Saukkonen näyttää, miten kuiva voi olla väristä kosteaa. Värin pastoosi käsittely ja elävyys tuovat esiin eläinten lihan jälkielämän. Katsoja katsoo ihmistä isompaa, valtavan kokoista paistettua eläintä lihallsen värikerroksen peitossa.

Eläinten hahmoissa se, mitä olemme tottuneet pitämään symbolisen eli merkkien leikin alueena, kohtaa reaalin, tämän Jacques Lacanin määrittelemän olomuodon, jossa kulttuurin omaksumat symbolit yhtäkkiä luhistuvat ja kohtaamme rakkaan kotieläimen kuoleman kuvan. Merkitykset kokevat onnettomuuden. Kohtaamme paistetun koiran. Uppopaistettujen, nyljettyjen, savustettujen ja kärjistyneiden eläinten maalaukset näyttävät sen mitä emme yleensä meidän kulttuurissamme syö, kuten rottia, koiria, varpusia. Se on kuin ruokakulttuurimme inversio. Ja kuitenkin taaempaan kuvahistoriassa on Rembrandtin ja Francis Baconin kuvaamat ”jo sulatellut” maalaukset eläinruhoista. Olemme siististi sisäistäneet ne. Mutta nyt katsomme läheltä ihmistä suurempaa *Nyljettyä lehtokurppaa* (2020), jolla on vielä mustunut pääkin jäljellä.

Eläinhahmojen vapaat paksut siveltimenvedot lisäävät ruuaksi valmistettujen eläinten ja myös *Muumioituneen kissan* (2020) erikoista elävyyttä. Kissa katselee meitä kuin ihmetellen. Useat paistetut ja nyljetty eläimet on kuvattu niin kuin ne olisivat edelleen liikkeessä, pystyisivät vieläpä kävelemään. Halumme heijastaa niihin elämän, animoida kuollutta ruhoa. *Nyljetty lehtokurppa* tuntuu tanssivan. Valtaisan ylisuuri nyljetty *Vuohen pää* (220 x 200 cm) jättää silmät eloisiksi. *Paahdettu koira* (2020) aivan selvästi irvistävää, *Savustettu rotta* (2020) leijailee ja räpiköi ilmassa. Kysymme: mitä on se elämä, jota ei enää ole ja kuitenkin se näyttää maalauksessa elävyytensä!

Kysymys on ensisijaisesti tiettyjen eläinten nauttimiskiellon rikkomisesta meidän silmissämme. Tabun rikkominen aiheuttaa *pyhää kauhua*. Saukkosen maalauseläinten valtava fyysinen koko korostaa tätä pyhyiden kokemusta!

Pyhyiden tunnot antavat Forum Boxin valtavaan eläinkavalkadiin kaksipuoleisen merkityksen. Meidät johdetaan tarkastelemaan kulttuurimme eksistentiaalisia merkitysrajoja.

Saukkosen viimeaikaisessa maalauksessa *El Perro de Goya* on (2024) on kuvattu elävän koiran pää paksuin, lihakkain vedoin. Maalaus on isokokoinen, suurempi kuin Goyan vastaavan aiheinen teos. Näkymä on suhteellisen samanlainen kuin Goyalla, mutta koko (160 x 280 cm) ja värit ovat kuitenkin erilaisia. Goyan teos on pystymaalauksena, kun taas Saukkosen *El Perro* on vaakatyö, jossa taivas on liekehtivää punaokraa ja rinne sisältää paksuja siveltimenvetoja ja ihmisen hiuksilla korostettuja värimöykkyjä. Goyan siveltimenvedot ovat raskaita, Saukkosen ovat vielä massiivisempia.

* * *

Teemu Saukkosen monipuolinen taide on otteeltaan haastavan polveilevaa, yllätyksiä tarjoavaa ja ajattelupitoista. Paneudutaan kainostelematta suomalaisuuden stereotypioihin yhtä lailla kuin itäisiin eksoottisiin aiheisiin hyväksymällä samalla kuvatraditio maalauksen käytinaineeksi. Karheus ja hienostuneisuus viihtyvät samojen näkymien sisällä. Monet maalaukset saattavat manifestoitua selkeästi ja niihin sisältyvät visuaaliset ja sisältökontrastit viettelevät katsojaa, unohtamatta mustaa huumoria. Ehkä katsojan ohjeeksi käy Teemu Saukkosen oma toteamus: ”sallin itselleni hyvin paljon”.